

Erken Çocukluk Eğitimine Giriş

Editör:
Aslı YILDIRIM

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Aslı YILDIRIM

ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİNE GİRİŞ

ISBN 978-605-241-962-5

DOI 10.14527/9786052419625

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2019, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ekim 2019, Ankara

Yayın-Proje: Özge Yüksek
Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Yıldırım
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.
İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105
Yenimahalle/ANKARA
(0312 394 55 91)

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Günümüzde erken çocukluk döneminin kişiliğin ve benliğin oluştuğu, yaşamın en önemli dönemi olduğu bilinmektedir. Tüm dünyada yapılan bilimsel çalışmalar, erken çocukluk döneminin bireyin tüm yaşamını etkileyen ve birçok alanda kritik öneme sahip olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda, erken çocukluk yıllarında çocuklara sunulan uyarıcılar, eğitim ortamı ve öğrenme olanakları onların bütüncül gelişimini destekleyen ve bireysel özelliklerini dikkate alan niteliğe sahip olmalıdır. Bu konuda ailelere ve okul öncesi öğretmenlerine büyük sorumluluk düşmektedir. Ailede başlayan erken çocukluk eğitimi süreci, çocuk merkezli eğitimi temel alan eğitim programlarının uygulandığı, çocuk merkezli eğitim ortamlarında ve bu alanda eğitim almış öğretmenler tarafından verilmektedir.

Üniversitelerde okul öncesi öğretmeni yetiştiren lisans programlarında temel giriş dersi niteliği taşıyan Erken Çocukluk Eğitime Giriş dersi için bir kaynak olması hedeflenen bu kitapta, öğretmen adaylarının alana ilişkin temel bilgi, beceri ve anlayış geliştirmeleri beklenmektedir. Her bir bölümün çeşitli üniversitelerde okul öncesi eğitim alanında çalışan akademisyenler tarafından yazılması, kitabımızın en büyük zenginliğidir. Farklı bakış açılarını bir araya getirerek, okul öncesi öğretmenlerinin yanı sıra erken çocukluk eğitime ilgi duyan tüm okuyucuların yararlanacağı bir kaynak niteliği taşıyan bu kitapta, bölüm yazarlığı yaparak katkıda bulunan tüm meslektaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Editör | **Dr. Öğr. Üyesi Aşlı YILDIRIM**

Bölümler ve Yazarları

Editör: Dr. Öğr. Üyesi Aslı YILDIRIM
Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

- 1. Bölüm: Erken Çocukluğun Tanımı, Kapsamı ve Önemi**
Öğr. Gör. Dr. Füsun KURT GÖKÇELİ
Anadolu Üniversitesi, Yunus Emre SMYO
- 2. Bölüm: Okul Öncesi Eğitimin Temel İlkeleri**
Arş. Gör. Ümran ALAN
Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
- 3. Bölüm: Erken Çocukluk Eğitiminde Temel Olan Görüşler**
Dr. Öğr. Üyesi Seda ATA
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
- 4. Bölüm: Türkiye’de Erken Çocukluk Eğitiminin Tarihsel Gelişimi**
Dr. Öğr. Üyesi Müge YURTSEVER KILIÇGÜN
Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Eğitim Fakültesi
- 5. Bölüm: Dünyada Erken Çocukluk Eğitimi**
Doç. Dr. Asude BALABAN DAĞAL
Marmara Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
- 6. Bölüm: Çocuğun Gelişimsel Özellikleri ve Gereksinimleri**
Dr. Öğr. Üyesi Mine Canan DURMUŞOĞLU
Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
Arş. Gör. Cansu YILDIZ
Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi
- 7. Bölüm: Erken Çocukluk Döneminde Temel Becerilerin Kazandırılması**
Dr. Öğr. Üyesi Naim ÜNVER
Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

8. Bölüm: Okul Öncesi Öğretmenlerinin Özellikleri

Dr. Öğr. Üyesi Abdulhamit KARADEMİR

Muş Alparslan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

9. Bölüm: Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Çeşitleri, Fiziksel, Sosyal ve Eğitsel Ortam Özellikleri

Dr. Öğr. Üyesi Banu DİKMEN ADA

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

10. Bölüm: Erken Çocukluk Eğitiminde Ailenin Rolü ve Önemi

Arş. Gör. Merve ÖZER

İstanbul Kültür Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

ERKEN ÇOCUKLUĞUN TANIMI, KAPSAMI VE ÖNEMİ

GİRİŞ.....	2
ERKEN ÇOCUKLUĞUN TANIMI.....	2
ERKEN ÇOCUKLUĞUN ÖNEMİ.....	3
ERKEN ÇOCUKLUĞUN KAPSAMI	7
Okul Öncesi Eğitimin Tanımı.....	7
Okul Öncesi Eğitimin Amacı.....	8
Toplumsal Amaçlar	9
Gelişimsel Amaçlar	9
Okul Öncesi Eğitimin İlkeleri.....	10
Okul Öncesi Eğitimin Önemi.....	12
ÖZET	15
KAYNAKÇA	18

2. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN TEMEL İLKELERİ

GİRİŞ.....	20
ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİNİN TEMEL İLKELERİ.....	20
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİN TEMEL İLKELERİ	22
ÖZET	45
KAYNAKÇA	48

3. BÖLÜM

ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİNDE TEMEL OLAN GÖRÜŞLER

GİRİŞ.....	50
Antik Yunan Filozofları.....	52
Sokrates (M.Ö. 469 – M.Ö. 399)	52
Platon (M.Ö. 428- M.Ö. 347).....	52
Aristoteles (M.Ö. 322 - M.Ö. 384)	52

Aydınlanma Çağı Filozofları	53
Jan Amos Comenius (1592–1670).....	53
John Locke (1632-1704).....	54
Jean Jacques Rousseau (1712–1778).....	54
Johann Heinrich Pestalozzi (1746-1827)	55
Friedrich Froebel (1782–1852).....	56
John Dewey (1859–1952).....	57
Rachel ve Margaret McMillan (1859–1917/ 1860–1931)	58
Sigmund Freud (1856–1939).....	59
Rudolf Steiner (1861- 1925).....	59
Maria Montessori (1869-1952).....	60
Arnold Lucius Gesell (1880-1961).....	61
John Bowlby (1907–1990).....	62
Jean Piaget (1896–1980).....	63
Lev Semenovich Vygotsky (1896–1934)	64
Jerome Bruner (1915 –2016)	65
Erik Erikson (1902–1994).....	67
Urie Bronfenbrenner (1917-2005).....	68
Loris Malaguzzi (1920–1994).....	69
Howard Gardner (1943-).....	69
ÖZET	71
KAYNAKÇA	71

4. BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

GİRİŞ.....	74
TÜRKLERDE ÇOCUK VE EĞİTİM.....	74
Türklerin İslamiyet’i Kabulünden Önceki Dönemde Erken Çocukluk Eğitimi.	74
Türklerin İslamiyet’i Kabulünden Sonraki Dönemde Erken Çocukluk Eğitimi	75
TÜRKİYE CUMHURİYETİ’NDE ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİ.....	78
Cumhuriyetin İlk Yıllarında Erken Çocukluk Eğitimi	78
Günümüz Türkiye’sinde Erken Çocukluk Eğitimi	78
Kalkınma Planlarında Erken Çocukluk Eğitimi.....	80
Milli Eğitim Şûraları Erken Çocukluk Eğitimi	82
Günümüz Türkiye’sinde Erken Çocukluk Eğitime İlişkin Sayısal Veriler	90
Türkiye’deki Erken Çocukluk Eğitime Uluslararası Örgütlerin Etkileri	92
ÖZET	92
KAYNAKÇA	93

5. BÖLÜM

DÜNYADA ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİ

GİRİŞ.....	96
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ.....	96
KANADA	98
FİNLANDİYA.....	100
ALMANYA.....	104
İNGİLTERE.....	107
İRAN.....	110
JAPONYA.....	112
ÖZET	117
KAYNAKÇA	118

6. BÖLÜM

ÇOCUĞUN GELİŞİMSEL ÖZELLİKLERİ VE GEREKSİNİMLERİ

GİRİŞ.....	120
GELİŞİMİN TEMEL KAVRAMLARI VE İLKELERİ.....	121
Gelişimin Temel Kavramları	121
Gelişimin İlkeleri	122
GELİŞİMİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER	124
ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ÇOCUĞUN GELİŞİM ÖZELLİKLERİ.....	126
Doğum Öncesi Gelişim.....	126
0-3 Yaş Çocuklarının Gelişim Özellikleri.....	128
0-3 Yaşta Fiziksel ve Motor Gelişim	128
Yenidoğanın Fiziksel ve Motor Gelişimi.....	128
Refleksler	129
Duyuların Gelişimi	130
0-3 Yaşta Bilişsel Gelişim	131
0-3 Yaşta Dil Gelişimi.....	133
0-3 Yaşta Sosyal Duygusal Gelişim.....	134
3-6 YAŞ ÇOCUKLARININ GELİŞİM ÖZELLİKLERİ.....	136
3-6 Yaşta Fiziksel ve Motor Gelişim	136
3-6 Yaşta Bilişsel Gelişim	137
3-6 Yaşta Dil Gelişimi.....	139
3-6 Yaşta Sosyal Duygusal Gelişim.....	140

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE ÇOCUKLARIN TEMEL GEREKSİNİMLERİ.....	141
Beslenme, Bakım, Sevgi, Şefkat ve Güvenli Bir Ortam.....	142
Yetişkin Desteği ve Sosyal İlişkiler	143
Hareket ve Oyun	143
Kendini İfade Etme ve Yaratıcılık.....	145
Öğrenme ve Eğitim.....	145
ÖZET	146
KAYNAKÇA	148

7. BÖLÜM

ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE TEMEL BECERİLERİN KAZANDIRILMASI

GİRİŞ.....	152
ÖZ-BAKIM BECERİLERİNİN KAZANDIRILMASI.....	152
Yemek Yeme.....	153
Temizlik ve Tuvalet Eğitimi.....	153
Giyinme.....	154
BİLİŞSEL, SOSYAL, DUYGUSAL VE DİL ALANLARINDA TEMEL BECERİLERİN KAZANDIRILMASI.....	155
Yaratıcılık ve Keşfetme	155
Problem Çözme	157
İletişim	158
Sosyalleşme.....	159
ÖZET	161
KAYNAKÇA	161

8. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNİN ÖZELLİKLERİ

GİRİŞ.....	164
ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ.....	165
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENİ.....	166
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENİN KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ	172

ÖĞRETMENLİK MESLEĞİ GENEL YETERLİKLERİ	176
OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLERİNE İLİŞKİN MESLEKİ YETERLİKLER	178
Mesleki Bilgi	178
Mesleki Beceri	178
Tutum ve Değerler:	181
ÖĞRETMENLİK MESLEK ETİĞİ VE OKUL ÖNCESİ ÖĞRETMENLİĞİNDE ETİK İLKELER	182
ÖZET	185
KAYNAKÇA	186

9. BÖLÜM

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARININ ÇEŞİTLERİ, FİZİKSEL, SOSYAL VE EĞİTSEL ORTAM ÖZELLİKLERİ

GİRİŞ	190
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARININ ÇEŞİTLERİ	190
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARININ FİZİKSEL ORTAM ÖZELLİKLERİ	194
Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Yerleşim Özellikleri	194
Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Bina Özellikleri	196
Okul Öncesi Eğitim Kurumu Binalarının İç Mekânları-Özellikleri ve Düzenlenmesi	201
Okul Öncesi Eğitim Kurumu Binalarının Dış Mekânları ve Açık Oyun Alanlarının Özellikleri ve Düzenlenmesi	210
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARININ SOSYAL ORTAM ÖZELLİKLERİ	212
OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARININ EĞİTSEL ORTAM ÖZELLİKLERİ	215
Eğitsel Öğrenme Ortamlarının Düzenlenmesinde Öğretmenlerin Rolü	218
ÖZET	222
KAYNAKÇA	223

10. BÖLÜM

ERKEN ÇOCUKLUK EĞİTİMİNDE AİLENİN ROLÜ VE ÖNEMİ

GİRİŞ.....	228
OKUL-AİLE İŞ BİRLİĞİ.....	229
ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE AİLE KATILIMININ YERİ VE ÖNEMİ	230
Erken Çocukluk Dönemi Aile Katılımında Babaların Rolü ve Önemi.....	233
ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE AİLE KATILIMININ PLANLANMASI.....	234
ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE AİLE KATILIMINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER	235
ERKEN ÇOCUKLUK DÖNEMİNDE AİLE KATILIM ETKİNLİKLERİ.....	236
ÖZET	241
KAYNAKÇA	243
YAZARLAR HAKKINDA.....	247

1. BÖLÜM

ERKEN ÇOCUKLUĞUN TANIMI, KAPSAMI VE ÖNEMİ

Öğr. Gör. Dr. **Fusun KURT GÖKÇELİ**

Anadolu Üniversitesi, Yunus Emre Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu
Çocuk Gelişimi Bölümü

Öğrenme Çıktıları

Bu bölümü tamamladıktan sonra;

- Erken çocukluk dönemi kavramını açıklayabilecek,
- Erken çocukluk döneminin önemini açıklayabilecek,
- Erken çocukluk dönemini içeren bilgileri ayrıntılı biçimde açıklayabilecek,
- Erken çocukluk eğitimi ile okul öncesi eğitimi arasındaki farklılıkları ayırt edebileceksiniz.

GİRİŞ

Çocuk gelişimi, çocuk büyüdükçe fiziksel olarak sağlıklı, zihinsel olarak uyanık, duygusal olarak dengeli, sosyal olarak yeterli ve akademik olarak öğrenmeye hazır olması açısından çocukta meydana gelen değişimlere karşılık olarak kullanılır. Erken çocukluk yılları (0-6/8 yaş) olarak nitelendirilen bu dönem, gelişimin tüm evreleri açısından kritik dönem olarak kabul edilmektedir. Kritik dönem olarak nitelenmesi gelişimin en hızlı olduğu dönem açısından ele alınmaktadır. Bu hızlı gelişim, prenatal dönemde başlar ve doğduktan sonra da devam eder (Turhan ve Özbay, 2017, s. 54).

Erken yaşlar (0-6/8 yaş), insan hayatının diğer dönemlerinin temelini oluşturan bir dönemdir. Bu dönemin, sağlıklı bir gelişme ile atlatılması, gerek bireyin, gerek ailenin ve gerekse toplumsal yaşamın “kaderini” belirlemede çok güçlü bir etkiye sahiptir (Turpoğlu-Çelik, 2015, s. 240). Erken çocukluk dönemi, insan hayatının tüm dönemlerinin ilk basamağını oluşturan, çocuğun kişilik ve diğer gelişim alanlarının (motor, bilişsel, dil, sosyal, duygusal ve fiziksel) en hızlı olduğu dönem olarak ifade edilmektedir (Güven ve Azkeskin, 2014; Şahin, 2013). Çocuk bu dönemde birçok beceriyi öğrenebilmekte ve öğrendiği beceriler; ilerleyen yıllarda edineceği bilgilere temel oluşturmaktadır (Şahin, 2013). Erken yaşlarda oluşturulacak temel, çocuğun tüm hayatı boyunca etkili olacaktır. Kısacası çocuğun okul öncesi dönemdeki yaşantıları ve deneyimleri onun ileriki yaşamı için temel oluşturacaktır. Yapılan araştırmalar, beynin erken yaştaki deneyimlere yanıt verdiği ve çevrenin beyin gelişimi üstünde önemli etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır. Çocuklar dünyaya belirli bir genetik potansiyel ile gelmektedirler. Bu genetik potansiyeli en üst noktasına kadar kullanabilmek çocuğun içinde bulunduğu çevrenin, çocuğun gelişimine verdiği destek ile çok yakından ilgilidir. Erken çocukluk dönemi, çocuğun çevresini araştırıp tanımaya çalıştığı, çevresiyle iletişim kurmaya istekli olduğu, yaşadığı toplumun değer yargılarını ve o toplumun kültürel yapısına uygun davranış ve alışkanlıkları kazanmaya başladığı bir dönemdir. Kişiliğin temellerinin atıldığı bu dönemde, çocuğu ev, okul ve sosyal yaşantıda bilinçli bir rehberliğe ihtiyacı vardır. Erken yıllarda uygun eğitim fırsatları sağlanarak, çocukların gelişimleri tüm yönleriyle sağlıklı bir şekilde geliştirilebilir (Güven ve Azkeskin, 2014; Ekmişoğlu, 2007).

ERKEN ÇOCUKLUĞUN TANIMI

Erken çocukluk, doğumdan 8 yaşına kadar olan çocukluğun ilk yıllarını kapsamaktadır. Bu yıllarda çocuklar, yetişkinlerin yakın ilgisine ihtiyaç duyarlar. Bu dönem, çocukların hızla büyüdüğü ve dünya hakkında ilk bilgileri öğrenmeye başladıkları dönemdir (Schweinhart, 2017).

DİKKAT! Erken çocukluk, doğumdan 8 yaşına kadar olan çocukluğun ilk yıllarını kapsamaktadır.

Erken çocukluk dönemi, birçok kaynakta 0-6 yaşları arası olarak tanımlansa da, bazı kaynaklar bu dönemin 0-8 yaş arasını kapsadığını belirtmektedir. Örneğin, UNICEF'in 2001 Yılı Dünya Çocukları Durumu yayınında erken çocukluk gelişiminin çocukların doğumdan sekiz yaşına kadar olan zaman dilimini ve bu süre içinde çocukların gelişimi için yapılması gereken tüm politika ve programları kapsadığı ifade edilmiştir (Unicef, 2001).

Erken çocukluk, biliş, dil ve sosyal alanlardaki becerilerin gelişimi için çok önemli bir dönemdir. Beyin görüntüleme yöntemine dayanan gelişim psikolojisi ve nöropsikoloji araştırmaları beynin fiziksel gelişiminin yaklaşık %90'ının 5 yaşından önce tamamlandığını gösterir. Beyin gelişimi erken çocukluk döneminden sonra da elbette devam eder, ancak en önemli gelişim bu dönemde olur ve belli bazı kritik becerilerin temelleri okul öncesi dönemde atılır.

“Erken çocukluk” olarak adlandırılan bu dönemde çocuk büyük bir hızla gelişir; zekası, algısı, kişiliği, sosyal davranışları ve zihinsel yetenekleri ciddi oranda şekillenir. 8 yaşındaki bir çocuğun zihinsel yetenekleri, davranış alışkanlıkları, dil becerisi, duygusal denetimi, kavrayışı ve bazı fiziksel özellikleri gelişmiş durumdadır. Bu, çocuğun hayatı boyunca etkili olacak olan özelliklerinin temelini oluşturur. Çocuğun erken çocukluk döneminde bu gelişmeleri sağlayamamasının bilişsel, duygusal ve sosyal açılardan kalıcı olumsuz etkileri olabilir. Bu gelişmenin düzeyi, çocuğun 8 yaşına kadar nasıl bir ortamda büyüdüğü ve nasıl bir eğitim aldığına bağlı olarak farklılık gösterir (AÇEV, 2016).

ERKEN ÇOCUKLUĞUN ÖNEMİ

Erken çocukluk dönemi 0-8 yaşlarını, erken çocukluk gelişimi ise çocukların hayatının erken dönemlerindeki fiziksel, mental ve sosyal gelişimlerini kapsamakta ve bu gelişimi etkileyebilecek beslenme, eğitim, bakım, sağlık, zihinsel gelişim ve çocukların sosyal iletişimleri için gerekli tüm girişimleri içermektedir (Bertan, Haznedaroğlu, Koln, Yurdakök, Doğan, Güçiz, 2009, s. 2).

Çocukların biyo-psikosozyal, moral ve entellektüel gelişimleri çevresel ve genetik faktörlerden etkilenmektedir. Beyin gelişimi döllenen kısa süre sonraki günler içinde (intrauterin hayatta) başlamakta ve adolesan çağı boyunca da devam etmektedir. Gelişimin en önemli kısmı intrauterin dönemde ve yaşamın ilk yıllarında olmaktadır (Bertan vd., 2009: 2). Prenatal dönemden okul çağına

kadar olan dönemde beyin gelişimi çeşitli evrelerden oluşur. Bunlar nöronların oluşumu, nöronların doğru yere gitmeleri, nöronların birbirine bağlanmasını sağlayacak akson ve dendritlerin oluşumu, sinapsların oluşumu, sinapsların artması, geliştirilmesi (olgunlaşma) ve sonuç olarak nöronların çevresinde destek dokularının ve etkili iletişimi sağlayacak dokuların oluşmasıdır. Tüm bu işlemler genetik yapı ve çevrenin etkisi ve etkileşimi ile gerçekleşir (Bertan vd., 2009, s. 2).

DİKKAT! Çocukların biyo-psikososyal, moral ve entellektüel gelişimleri çevresel ve genetik faktörlerden etkilenmektedir.

Beynin önemli bölümünün ve beyin hücrelerinin çoğunun doğum öncesinden oluşması, sinir bağlantılarının yapılmasının ise yaşamın ilk iki yılında gerçekleşmesi nedeniyle ilk iki yıl içinde çocuğun fiziksel sağlığı, mizacı, uyumu ile aileden gördüğü sevgi ve destek onun gelişiminde önemli rol oynamaktadır.

Tekiner (1996) araştırmacılar 17 yaşına kadar olan zihinsel gelişimin %50'sinin 4 yaşına, %30'unun ise 4 yaşından 8 yaşına kadar oluştuğu, 18 yaşına kadar gösterilen okul başarılarının %33'ünün 0-6 yaşına kadar alınan eğitime bağlı olduğunu ifade etmektedir (Tekiner'den aktaran Koçak, 2001). Ayrıca erken çocukluk döneminde özellikle de bebeklik döneminde annenin, çocuğuyla fiziksel olarak birlikte olması, onun beslenme, uyku, temizlik, vb bakım gereksinmelerini karşılamaşının ötesinde duygusal olarak hazırbulunuşu büyük önem taşımaktadır. Çünkü beslenme ve temizlik gibi düzenli yapılması gereken işlerin gelişi güzel yapıldığı ve çocukla ilgilenen kişinin onunla konuşmadığı ve yakınlık göstermediği durumlarda çocuklarda psikososyal sorunlar gelişmektedir. Hatta hiç konuşulmadan büyütülen çocuklarda serebral hareket bozukluklarının da görülebileceği düşünülmektedir. Bundan çıkan sonuç şudur: Beynin yüksek fonksiyonel gelişimi için anne-çocuk ilişkisinin iyi olması gerekir ve annenin duygusal hazırbulunuşuluğudur (Turpoğlu-Çelik, 2015, s. 244).

Duygusal hazırbulunuşluk, terapötik ve bağlanma literatüründe, bir ortamda isteyerek hazır bulunma, duyarlı ve yanıtlayıcı ilişki kurma olarak tanımlanmakta; tanımlardaki ortak noktalara göre dört boyutta değerlendirilmektedir. Bu boyutlar;

- *duyarlılık (sensitivity)*, annenin zamanında yanıt vermeye hevesli, uyumlu, duyarlı, ulaşılabilir olması;
- *yapılandırma (structuring)*, ortama uygun davranış, çocuğun önderliğine uyum, sınır koyabilme;